

ХОЛИСТИЧЕН ПОДХОД НА ГРУПАТА НА ВИСОКО РАВНИЩЕ НА ООН ЗА ГЛОБАЛНА УСТОЙЧИВОСТ

Дончо Иванов¹

HOLISTIC APPROACH TO THE UN HIGH LEVEL FOR GLOBAL SUSTAINABILITY

Doncho Ivanov¹

Abstract:

"Our Common Future" is the report of the United Nations World Commission on Environment and Development, known as the Brundtland Commission, which published the term "Sustainable Development". "A More Secure World: Our Common Responsibility" - Report of the High Level Group on Threats, Challenges and Change. "The Millennium Project," headed by Prof. Jeffrey Sachs.

"Millennium Ecosystem Assessment" - besides synthesized information on the state of ecosystems and biodiversity, this report also contains scenarios for business development, the health status of the population, "With greater freedom - towards development, security and human rights for all". of UN Secretary-General Kofi Annan is intended for security threats "Towards a Sustainable and Fair Future for All" - 2012, prepared for UN Rio + 20 by UN Secretary-General Ban Ki-moon.

Keywords:

Sustainable Development, UN, Fair Economic Order, Environment, Human Rights, Human Needs, Public Health, Exploitation of Natural Resources

“Нашето общо бъдеще” [1] е докладът на Световната комисия на ООН по околната среда и развитието (1987), известна като Комисията Брундтланд, с чието публикуване е пуснат в обръщение термина “устойчиво развитие”. Устойчивото развитие е такова развитие, при което се постига удовлетворяване на жизнените потребности на днешното поколение без да бъдат лишавани от тази възможност бъдещите поколения. То съдържа две основни концепции: концепция за “потребностите”, в частност основните потребности на бедните слоеве население, на която следва да се отдаде първостепенно значение, и идеята за налагани от състоянието на технологията и обществените организации „ограничения” при задоволяване на жизнените потребности на днешното и бъдещите поколения.

Комисията Брундтланд базира своите препоръки на антропоцентричния подход. Предполага се, че хората имат право (в разумни граници) да осъществяват общото

¹ Дончо Иванов, д-р, катедра „Комуникации и информизиране”, Факултет по библиотекознание и културно наследство, УНИБИТ, София 1618, Бул. „Ген. Ст. Тошев” 94, e-mail: bnagency@abv.bg;

Doncho Ivanov, Dr., Department of Communications and Information, Faculty of Library Studies and Cultural Heritage, UNIBIT, 94 Gen. St. Toshev Blvd, 1618 Sofia, Bulgaria; e-mail: bnagency@abv.bg.

желание за подобряване условията на живот. Въпреки това, нашият биологичен вид се разглежда като най-сериозната заплаха за световната екосистема, а следователно, и за нашето бъдеще. Съществуващите организации не се справят с нарастващото противоречие между човешките потребности и бъдещата екологична жизнеспособност.

“През този век взаимоотношенията на човечеството с планетата претърпяха съществени изменения. В началото на века нито хората, нито съществуващите технологии са могли радикално да изменят системата на планетата. В края на века се увеличи не само броят на хората и тяхната дейност във връзка с това, но и настъпват непредвидени изменения в атмосферата, почвата, водата, растенията, животните и взаимоотношенията между тях. Скоростта на тези промени надхвърля способностите на науката и съвременните ни възможности за оценка и превенция. Това прави напразни опитите на политическите и икономически институти да възприемат раздробено света и да се адаптират към него. Това предизвиква безпокойство у много хора, които се опитват да решат тези въпроси на политическо ниво” [2].

Основните моменти на “Нашето общо бъдеще” могат да бъдат обобщени така [3]:

1. Съществува двустранна причинно-следствена връзка между развитието на икономиката и деградацията на околната среда. Това означава, че не само развитието нанася потенциална вреда на екосистемата, но и увредената екосистема задържа растежа и развитието.
2. Огромният стремеж на много, предимно развиващи се страни, да достигнат състояние на високо развитие води до прекалена експлоатация на ресурсите.
3. Бедните нации трябва да имат своя законен дял в развитието и, справедливостта го налага, да имат достъп до своя законен дял ресурси, необходими за поддържане на ръста на производството.
4. По-богатите нации трябва да се откажат от навика да разточителстват в такива важни области като енергопотреблението.
5. Организацията, които решават въпросите на въздействие върху околната среда и използването на природните ресурси са далеч от онези, които взимат икономически решения; приеманите решения за опазване на околната среда и за икономическото развитие трябва да са взаимнообвързани.
6. Прекомерната скорост на увеличаване на населението трябва да се регулира; за целта е необходимо да се вземат съответните правителствени решения.
7. Прекалено високите субсидии за фермерите в индустриалните страни задълбочиха проблемите на околната среда; липсата на ефективни системи за поощряване развитието на селското стопанство и равнодушието на чиновниците към тази област в развиващите се страни също доведоха до проблеми в околната среда. Трябва да се отстрани този дисбаланс и несправедливото разпределение на хранителните продукти.
8. Проблемът с изчезващите видове и подложените на опасност от изчезване екосистеми трябва да стане основен икономически и ресурсен проблем, който трябва положително да бъде решен на правителствено равнище.
9. Трябва да се намерят механизми, които биха позволили значително да се увеличи използването на енергия от развиващите се страни като едновременно се намалява използването на енергия в индустриалните страни; екологично чисти източници на енергия са крайно необходими.
10. В най-близко бъдеще производството на продукция неизбежно ще се увеличи; много важни са високата производителност, повишената ефективност и намаляване нивото на замърсяване на околната среда.

11. Градовете, в които населението непрекъснато нараства, изпитват безпрецедентни трудности. Особено в развиващите се страни се налага бързо повишаване способността на организациите да разрешават урбанистични проблеми. Важно е да има ясна правителствена стратегия за решаване на проблема с разселването.
12. Трябва да бъде гарантирана устойчивостта на екосистемите, от които зависят икономическите системи на света.
13. Трябва да се решават рационално проблемите на суверенитета, които влияят върху справедливото разпределение и ефективното използване на общото достойние (космоса, океаните и Антарктида).
14. Традиционното разбиране за безопасност (обикновено асоциирано с политическа и военна заплаха за суверенитета) трябва да бъде разширено като в него се включи на опасността от причиняване на вреда на околната среда.
15. За постигане на устойчиво развитие са важни крупни организационни, структурно-правови и процесуални изменения.

Докладът на комисията Брундтланд не включва подробен план за достигане на устойчиво развитие, той предлага само описание на неотложните за решаване проблеми и обширна еталонна стратегия, с чиято помощ народите на света биха могли да разширяват сферата на сътрудничество, като приемат мерки, адекватни на техните културни, географски и други условия, но насочени към постигане на общата цел. Не са разработени и предложения за такова устойчиво развитие, което би подходило към едни или други силно вариращи национални, географски или културни особености. Като цяло, за осъществяване на устойчивото развитие са нужни:

- политическа система, осигуряваща действително участие на гражданите във вземане на решенията;
- икономическа система, способна да осигурява материална печалба и технически знания на устойчива самовъзвръщаема основа;
- социална система, осигуряваща решаване на усложненията, произтичащи от нехармоничното развитие;
- производствена система, задължително спазваща екологичната основа за развитие;
- технологична система, способна постоянно да намира нови решения;
- международна система, поощряваща устойчивия модел на търговия и финансиране, а също така
- гъвкава и способна да се саморегулира административна система.

За осъществяването на тези цели са необходими значителни изменения в социалната структура и организация: Всъщност устойчивото развитие е процес на изменения, при които разработването на ресурсите, управлението на вложенията, ориентацията на техническото развитие и организационните промени са в пълна хармония и повишават както настоящия, така и бъдещия потенциал за удовлетворяване на потребностите и стремежите на хората”.

В “Нашето общо бъдеще” необходимостта от обединяване на дейността по околната среда и развитието е изразена в настойчива форма с цел да се замени процеса на приемане на отделни, единични решения, което е типично за повечето национални и международни агенции, с един цялостен подход на приемане на решенията.

“Ако има възможност да се предвиди и предотврати нанасянето на вреда на околната среда, то необходимо е екологичната политика да се разглежда едновременно и като икономическа, търговска, енергетична, селскостопанска и т.н. в един и същи дневен ред и в едни и същи национални и международни организации” [4].

Единна визия за развитието в бъдеще става възможна след разработката на други няколко доклада, разработвани с участието на хиляди експерти. Първият – „Един сигурен свят: наша обща отговорност“ – доклад на Групата на високо равнище по заплахите, предизвикателствата и промяната. Вторият – „Инвестиране в развитието. Практически план за реализация Целите в областта на развитието, формулирани в Декларацията на хилядолетието“, или Проекта на хилядолетието, оглавяван от проф. Джефри Сакс, подпомогнат от десетки експерти и стотици консултанти от целия свят. Третият доклад – „Оценка на екосистемите на прага на хилядолетието“, разработван в периода 2001-2005 г. от 1350 експерта от 95 страни и основан на 33 субрегионални оценки. Освен синтезирана информация за състоянието на екосистемите и биологичното разнообразие, този доклад съдържа и сценарии за развитието на бизнеса, здравния статус на населението и др. Четвъртият доклад е докладът „При по-голяма свобода – към развитие, сигурност и човешки права за всички“. В света на взаимносвързани заплахи и предизвикателства всяка страна е заинтересована да реагира на всяка от тях ефективно. Да се осигури по-голяма свобода може само посредством широко, дълбоко и устойчиво глобално сътрудничество между държавите. Такова сътрудничество е възможно само в случай, че всяка страна в политиката си отчита не само потребностите на своите собствени граждани, но и потребностите на всички други хора. Докладът „При по-голяма свобода – към развитие, сигурност и човешки права за всички“ на Генералния секретар на ООН – Кофи Анан, е предназначен за държавните и правителствени глави от целия свят, взели участие в юбилейната сесия на Общото събрание на ООН през м. септември 2005 г. Последният доклад е „За устойчиво и справедливо бъдеще за всички“ - 2012 г., изготвен за конференцията на ООН „Рио+20“, Генералният секретар на ООН Бан Ки Мун го представи заедно със заключителния документ „Бъдещето, което предстои“.

Някои от тезите на „Доклад на Групата на високо равнище по заплахите, предизвикателствата и промяната към ООН – 2004 г.“, изработен от Групата на високо равнище с председател Анан Панярачун предвиждат нова колективна сигурност [5]:

„Най-сериозните заплахи за сигурността, с които се сблъскваме днес и ще се сблъскваме в следващите десетилетия, далеч не се свеждат до агресивни войни между държавите. Те включват бедността, инфекциозните болести, влошаване състоянието на околната среда, войните и насилието вътре в държавите, разпространението или възможността за употреба на ядрено, радиологично, химическо и биологично оръжие, тероризма и транснационалната организирана престъпност. Основателите на Организацията на обединените нации са мислили преди всичко за сигурността на държавата. Когато са говорили за създаване на нова система за колективна сигурност, те употребявали термина в традиционното военно значение: това е система, при която държавите се обединяват, заявяват, че агресията срещу една от тях е агресия срещу всички, и се задължават в подобен случай да реагират колективно. Без взаимно признаване на заплахите не може да има система за колективна сигурност. Най-малкото, което трябва да постигнем, е нов консенсус между отслабналите съюзи, между богатите и бедните страни и народи, обхванати от недоверие на фона на все по-разширяващата се пропаст между културите. Същността на този консенсус е проста: всички ние отговаряме за сигурността на другия, а здравината на консенсуса ще бъде проверена на дело.

Главната задача на Организацията на обединените нации и нейните членове е да не допуснат отдалечените заплахи да се превърнат в непосредствени, а непосредствените заплахи да не предизвикат разрушителни последици. Това изисква изработването на рамки за превантивна дейност, които да обхващат заплахите във всички аспекти, в които те с най-голяма сила се проявяват в различни райони на света. Описвайки как да се реши сложната задача за предотвратяване, ние започваме с развитието, тъй като то е необходимата основа на системата за колективна сигурност, в която сериозно внимание се

отделя на предотвратяването. То има многофункционален характер – подпомага борбата с бедността, инфекциозните болести и екологичната деградация, които убиват милиони и заплашват сигурността на човека. Играе жизненоважна роля в усилията, призовани да помогнат на държавите да предотвратят или преобърнат процеса на отслабване на потенциала на държавата, което има решаващо значение за отстраняване на всякакъв вид заплахи. Също така представлява част от дългосрочна стратегия за предотвратяване на гражданска война и премахване на условията, в които процъфтяват тероризмът и организираната престъпност.”

В продължение на антропоцентричния подход Групата на високо равнище по глобална устойчивост връчва през 2011 г. в Адис Абеба на Генералния секретар на ООН „Доклад на ООН за устойчиво и справедливо бъдеще за всички” с препоръки за пътя на придвижване към екологична чистота, справедливо и устойчиво бъдеще за планетата. Препоръките засягат изкореняване на бедността, премахване на неравенството, обезпечаване на общия икономически ръст, балансирано производство и потребление и са насочени към борба с изменението на климата и защита на планетата.

Членовете на Групата препоръчват на държавите придвижване към устойчиво бъдеще с отчитането на тези промени. Те засягат премахването на бедността, защита правата на човека, повишаване на образоваността на населението в сферата на устойчивото развитие, разширяване на заетостта. Авторите на доклада искат да се стабилизира управлението на природните ресурсите и зелената революция да стане факт през 21-ви век. Да се предприемат мерки за адаптация към последствията от глобалното затопляне и за смекчаване последствията от природните катастрофи.

В доклада се подчертава, че достигането на устойчиво развитие изисква трансформации в световната икономиката. В него се отбелязва, че днешната глобална криза предоставя възможности за съществени реформи не само във финансовата система, но и в реалния икономически сектор. Членовете на Групата на високо равнище препоръчват на политиците да отчетат социалните и икономическите последствия на подобни усилия. Докладът съдържа препоръки към Генералния секретар на ООН да затвърди стратегията за устойчиво развитие в системата на ООН и да създаде работна група за създаване на индикатори за устойчиво развитие [6].

Новият доклад на ООН за 2012 г. се явява своеобразна пътна карта за създаването на жизнеспособно и справедливо бъдеще за всички. Групата на високо равнище по глобална устойчивост е създадена през август 2010 г. „за обсъждане и изработка на ново виждане за устойчив ръст и благополучие, както и на механизми за внедряването му в живота” с отчитане на съвременните изисквания по изменението на климата, загубата на биоразнообразие и липсата на продоволствена сигурност. Съпредседатели на Групата са президентът на Финландия Таря Халонен и президентът на Южна Африка Джейкъб Зума, а членове – 22-ма влиятелни международни дейци. Ето някои извадки от текстовете на Доклада [7]:

„Група на високо равнище за глобална устойчивост. Препоръки към устойчива икономика

Правителствата трябва да установят ценови показатели, които оценяват устойчивостта, за да се насочват решенията по отношение на потребителските и инвестиционните решения на домакинствата, бизнеса и публичния сектор. По-специално, правителствата биха могли:

- Да установят природните ресурси и външните фактори за ценообразуване, включително въглеродното ценообразуване, чрез такива механизми, като данъчно облагане, регулация или системи за търговия на емисии към 2020 г.
- Да реформират националните фискални и кредитните системи, да предоставят дългосрочни стимули за практиките на устойчивост, както и да въздействат върху демотивиращи фактори за неустойчиво поведение.

- Постепенно премахване на субсидиите за изкопаемите горива и намаляване на други погрешни субсидии към 2020 г. Намаляването на субсидиите трябва да се направи по начин, който защитава бедните и облекчава прехода за засегнатите групи, когато продуктите или съответните услуги са от първа необходимост.

Правителствата, международните финансови институции и големите компании трябва да работят заедно, за да създадат стимули за увеличаване на инвестициите в технологии за устойчиво развитие, иновации и инфраструктура, включително чрез приемане на политики и цели, които намаляват несигурността на инвеститорите; да насърчават публично-частни мрежи за подпомагане на научноизследователската и развойна дейност; да развиват схеми за гаранция на риска и предоставянето на рисков капитал. Правителствата да насърчават допълнително публичното и частно финансиране за устойчиво развитие. Да стимулират по-нататъшно проучване на нови области на иновативни източници на финансиране по целия свят.

Правителствата трябва да използват публичните инвестиции, за да създадат подходящите рамки, които катализират значително допълнително финансиране от частния сектор, например чрез предоставяне на ползване на инфраструктура, споделяне на риска, финансиране на жизнено важни проекти, към които няма частен инвестиционен интерес, предварително поемане на ангажменти за закупуване.

Правителствата трябва да се стремят да стимулират инвестициите в устойчиво развитие чрез оформяне на инвеститорските изчисления за бъдещето, по-специално, като залагат по-голямо използване на механизми за споделяне на риска и повишаване на сигурността на благоприятстваща среда, от гледна точка на регулираност и политика. Мерките могат да включват цели за възобновяема енергия или опазване на околната среда, намаляване на отпадъците, опазване на водите, достъп до пазарите на въглеродни емисии чрез Механизма за чисто развитие на Протокола от Киото, или трайни перспективи за публично финансиране.

За измерване на напредъка в устойчивото развитие към 2014 година следва да бъде разработен Индекс за устойчиво развитие или набор от индикатори. За тази цел Генералният секретар на ООН трябва да назначи техническа работна група, включително съответните заинтересовани страни.”

Според авторите на доклада на ООН, липсата на политическа воля пречи на устойчивото развитие. Дългосрочната устойчивост на хората и планетата трябва да бъде в основата на всички икономически и политически решения, се казва в новия доклад на Организацията на обединените нации. Светът трябва да промени начина, по който прави бизнес, с поглед отвъд БВП и поставяне на предан план на изводите на науката за околната среда. Препоръките включват премахването на субсидиите за изкопаемите горива, искат предоставяне на нови възможности за "зелен" растеж и анализ на пълните разходи, свързани с околната среда на производство и потребление. В доклада са посочени 56 препоръки към устойчиво развитие в 12 ключови области [8]:

- 1) Трите ключови области на вода, енергия и храна трябва да се обединят в едно цяло и вече да не се третират като отделни въпроси.
- 2) Науката и политиката трябва да бъдат по-добре интегрирани, включително да имат съгласувани определения за "планетарни граници", "екологични прагове" "повратни точки". По-голямо внимание трябва да се обърне на океаните и на "синята икономика."
- 3) Трябва да бъде постигнат консенсус за всички екологични и социални разходи за производство и консумация, които предлагат новите възможности за "зелен" растеж.

- 4) Социалното включване трябва да бъдат адресирано и насочено към задълбочаващото се социално неравенство.
- 5) Младите хора трябва да бъдат включени в обществото, политиката, труда и развитието на бизнеса.
- 6) Равенство между половете трябва да постигне сериозен прелом, за да бъде успешно устойчивото развитие.
- 7) Международната общност трябва да оценява развитието отвъд БВП и да търси нов индекс за устойчиво развитие.
- 8) Ако не бъдат осигурени нови огромни източници на капитал - както частни, така и публични, помощта за развитие ще остане критично слаба.
- 9) Устойчивото развитие трябва да бъде същност и основа на политическите програми и бюджети.
- 10) Международните институции следва да играят ключова роля в преминаването към устойчиво състояние на държавите. Необходимо е създаването на Съвет за устойчиво развитие и приемането на цели за устойчиво развитие.
- 11) Трябва значително да се увеличи заделяният ресурс за адаптация и намаляване на риска от бедствия.
- 12) Правителствата, пазари и хора, трябва да погледнат отвъд краткосрочните планове. Стимулите, благоприятстващи краткосрочните планове, трябва да бъдат премахвани. Устойчивият избор трябва да стане по-достъпен за потребителите.

Следват реакции на световни бизнес лидери, държавни ръководители и общественици [9]:

Джейкб Зума, южноафрикански президент, председател на панела на високо равнище: "С възможностите на света, подхлъзват допълнително в рецесия, политиките са гладни за идеи, които могат да им помогнат да се движат напред в тези трудни времена. Устойчивото развитие е по-важно от всякога, като се имат предвид многобройните кризи, които сега обгръща света.

Кони Хайдегер, европейски комисар за действията в областта на климата: "Светът трябва да реши какво да прави с новия доклад на ООН: или да го сложи при другите доклади на рафта, или да го приеме като сериозен сигнал за събуждане. Световните лидери трябва да постигнат съгласие относно целите за достъп до устойчива енергия и възобновяемите източници на енергия. Частният капитал търси само печалба, но разходите за производство, не са единственото, което определя стойността на един продукт. Неговите социални и екологични разходи трябва да бъдат оценени най-сетне."

Сара Най, Oxfam International: "Докладът на експертната група е визията за едно справедливо и устойчива бъдеще, която Oxfam напълно споделя. Но неговите препоръки предоставят призови, а не решения. Това е слабо лекарство за животозастрашаваща диагноза."

Архиепископ Дезмънд Туту, председател на Старейшините, независима група от световни лидери, които работят за мира и човешките права: "Ако лицата, отговорни за вземането на решения, продължават да се съсредоточават основно върху икономическия растеж, за да отговорят на нуждите на човечеството, а не върху цялата поредица от фактори, които могат да осигурят по-устойчив подход, те рискуват да оставят на бъдещите поколения още по-поляризиран и опасен свят."

Гру Брунтланд, член на Групата на високо равнище по глобална устойчивост и на бившата Световна комисия по околна среда и развитие, която изготви доклада „Брунтланд“: "Ние сега трябва да действваме много по-решително. Няма друг, алтернативен път напред. В продължение на 20 години от първата Среца на върха в Рио

де Жанейро за Земята, тези въпроси са били широко обсъждани, с разбирането, че само интегриран подход, който обхваща целия собствен капитал на поколенията, ще се осигури устойчиво бъдеще за човечеството."

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Нашето общо бъдеще. Световна комисия на ООН по околна среда и развитие. Резолюция на Генералната асамблея 42/187/11 декември 1987 г. Ню Йорк, изд. на Оксфордския университет, 1987.
- [2] От едно земно кълбо към един свят - встъпление. Доклад „Нашето общо бъдеще“. Световна комисия на ООН по околна среда и развитие. Ню Йорк, Изд. на Оксфордския университет, 1987, стр. 1-23.
- [3] Ford, A. Modeling the Enviroment. An Introduction to Systems. Washington, Island Press, 1999.
- [4] Beck, Roger B. And co. World History; Patterns of interaction. Evanston,IL,McDougal Littell, 1999.
- [5] „Доклад на Групата на високо равнище по заплахите, предизвикателствата и промяната към ООН – 2004 г.“. Групата на високо равнище с председател Анан Панярачун. В: При по-голяма свобода – към развитие, сигурност и човешки права за всички. Кофи Анан и др. С., Фондация «Институт за устойчиво развитие», 2005, с.74.
- [6] <http://www.uncsd2012.org>
- [7] <http://www.un.org/documents>
- [8] Бъдещето, което искаме. Заключителен документ от Конференцията на ООН в Рио де Жанейро - 2012, A/CONF.216/L.1.
- [9] <http://www.wurldwatch.org>